

Snutebillene er et problem i kystfylkene

En fersk undersøkelse fra Vestlandet og Trøndelag viser at over en fjerdedel av plantene i foryngelsesfelt har gnagskader etter snutebiller, og at over 10% er drept av billene. Verst står det til i Møre og Romsdal, der en tredjedel av plantene på de undersøkte flatene er drept av snutebiller.

22

AV KJERSTI HOLT HANSEN,
NORSK INSTITUTT FOR SKOG OG LANDSKAP

Gransnutebillene (*Hylobius abietis*) kan gjøre stor skade i plantefelt ved at de gnager barken av nyplantede gran- og furuplanter. Snutebillene invaderer ferske hogstfelt for å legge egg i barken på stubbenes røtter, og de voksne billene gjør næringsgnag, særlig vår og høst. Stor avgang av planter er tidligere rapportert i noen felt, i tillegg kan de settes tilbake i vekst. Alle planter sør for Saltfjellet blir behandlet med kjemiske snutebillemidler i planteskolene, men dette gir på langt nær fullstendig beskyttelse. Angrepsgraden kan variere svært i tid og rom, avhengig av blant annet værforhold, topografi og bestands-sammensetning i området.

Hardest angrep langs kysten?

De siste årene har det blitt rapportert om stedvis kraftige angrep av snutebiller på Vestlandet og i Trøndelagsfylkene. Snutebilleangrep er et problem først og fremst for bestandsskogbruket, fordi billene tiltrekkes av lukten av ferske stubber, som det jo er nok av på hogstflater. Larvene utvikler seg raskere og har lavere dødelighet på solvarme hogstflater enn under mer skyggefulle forhold.

På Vestlandet kan man tenke seg at faktorer som økt hogst av skogreisingskog, og større, sammenhengende taubanedrifter derfor har bidratt til å forsterke angrepene. Klimatiske faktorer som varme sommere kan også øke angrepene. Fra svenske undersøkelser vet vi også at plantefelt i områdene langs kysten er hardest utsatt for snutebillenes matlyst.

Undersøkelsen

Imidlertid finnes det ingen form for overvåking av snutebilleangrep i Norge, slik som i Sverige, og det er knyttet usikkerhet til hvor alvorlig problemet egentlig er. Første skritt på veien mot en bedre kontroll av problemet er å få oversikt over dette. Vi ønsket derfor å gjennomføre en undersøkelse av snutebilleskader på et antall foryngelsesfelt på Vestlandet og i Trøndelag. Prosjektet ble finansiert av Fylkesmennene, og til sammen 50 flater i kystfylkene Rogaland, Hordaland, Sogn og Fjordane, Møre og Romsdal, Sør-Trøndelag og Nord-Trøndelag ble undersøkt høsten 2009. Flatene var plantet til i 2008 eller 2009 og var maks to sesonger gamle ved utplanting. På hver flate ble det lagt ut tjue sirkelflater á 20 m², hvor alle kulturplanter ble undersøkt for snutebillegnag og andre skader.

Billene var der

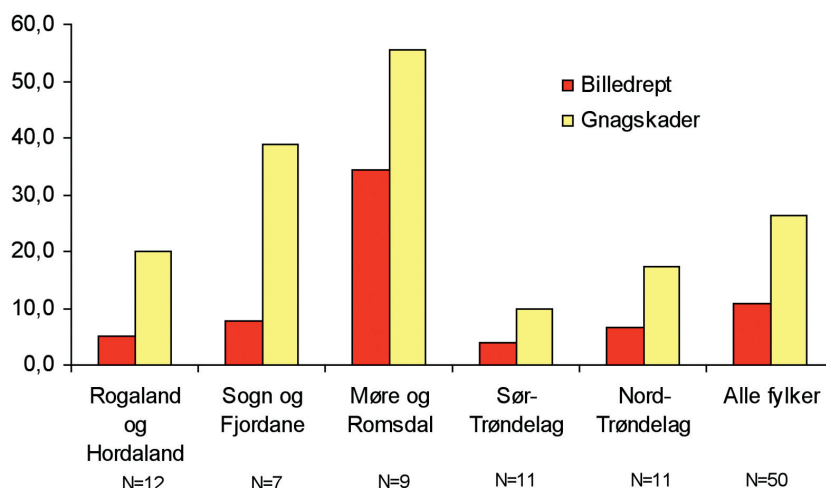
Resultatene viser at snutebillene i høyeste grad var til stede på foryngelsesfeltene. Kun syv av de 50 undersøkte flatene var helt uten snutebillegnag. På det hardest angrepne feltet var 98 % av plantene døde. I gjennomsnitt hadde 26 % av plantene gnagskader, mens 11 % var drept av snutebiller. Dette må sees på som en minimumsverdi, fordi døde planter kan ha blitt oversett, og fordi noen skadde planter vil gå ut i tiden etter undersøkelsen.

Som figuren viser, er det en del variasjon mellom fylkene. Møre og Romsdal hadde størst andel drepte planter og planter med gnag, henholdsvis 34 og 56 %. Også Sogn og Fjordane hadde mange planter med skader, mens det var minst skader i Trøndelagsfylkene.

Billene hadde i gjennomsnitt gnafset i seg 0,8 cm² bark på hver angrepet plante. Dødeligheten utover avgang på grunn av snutebiller var lav, kun litt over 1%.

Mindre skader høyt over havet

For hvert felt ble det registrert en del faktorer som størrelse, høyde over havet, hellingsgrad og hellingsretning, plantetype og så videre. Få av disse faktorene hadde innvirkning på

Figuren viser prosent billedrepte planter og planter med gnagskader, i gjennomsnitt pr fylke og totalt. Døde planter inngår i tallet for planter med gnagskader. N = antall felt.

graden av snutebillegnag når det ble testet statistisk. Det var mest skader på felt som lå mellom 100 og 250 m o.h., mens felt som lå mer enn 250 m o.h. hadde færre planter med gnag. At skadene minsker med økende høyde over havet, stemmer godt med det man har sett i tidligere undersøkelser. Men fordi mange faktorer kan spille inn, er variasjonen stor også for flater innen samme høydelaag.

De minste hogstflatene (<10 daa) hadde relativt lite skader. Det kan henge sammen med at det der er kort vei til trær i nabo-bestand, hvor billene kan finne alternative matkilder. De beiter nemlig gjerne i kronene på store trær. Færre skader var det imidlertid også på de største flatene over ca. 40 daa. En mulig forklaring kan være at det på en stor flate blir færre biller pr plante, slik at snutebilletrykket i alle fall det første året blir lavere.

Felt som ble plantet til våren 2008 har vært utsatt for snutebillegnag i to sesonger før undersøkelsen fant sted, og hadde naturlig nok flere planter med gnagskader enn de som ble plantet våren etter. Det var også mer gnag og større avgang for 1-årige pluggplanter enn for de som ble plantet som 2-åringer, men dette er mest sannsynlig en effekt av en geografisk forskjell i bruk av plantetyper. I Trøndelagsfylkene er det 2-årige pluggplanter som dominerer, mens 1-åringer i større grad blir brukt lenger sør.

Mottiltak

Undersøkelsen viser hvordan situasjonen var høsten 2009, og man bør følge opp med tilsvarende undersøkelser over flere år for å få et riktig bilde av situasjonen. Likevel; en gjennomsnittlig avgang på 11 % og en andel skadde planter på 26 % er godt over det som er ønskelig. Ved siden av økonomiske, miljømessige og samfunnsmessige tap på grunn av redusert foryngelse, er det svært demotiverende for en skogeier å oppleve at foryngelsen man har investert i blir billemat, og ikke frodig ungskog.

Ved tilplanting av felt i de aktuelle fylkene bør man ta forholdsregler utover å benytte kjemisk behandling, fordi de midlene man for tiden har til rådighet ikke gir god nok beskyttelse. En kombinasjon av skjøtselstiltak og insektmidler kan gi adskillig bedre resultat enn bare et tiltak alene. Skjermstilling og markberedning slik at mineraljorda blottlegges er tiltak man vet er effektive, der hvor dette er økonomisk og praktisk mulig å få til. Bruk av vitale, store planter gjør at de raskt vokser seg opp i en størrelse hvor de lettere overlever gnagskader.

Barken til småplantene er godsaker for snutebillene. Foto Ragnar Johnskås, Skogfrøverket.

Å vente med planting til stubbene på flata er uinteressante som foryngelssubstrat for billene, er et alternativ i svært utsatte områder. Da bør man minst vente med planting til etter at snutebillene har svermet den tredje sesongen etter hogst, det vil si fra midten av juni det året. Man må imidlertid være oppmerksom på andre problemer som da kan

oppstå, i form av økt konkurranse fra ugras på flata. Lang ventetid før planting kan også komme i konflikt med Skogloven, som sier at foryngelse ved planting skal være gjennomført innen tre år etter hogsten.